

VAŠE VZPOMÍNKY na období 2. světové války, 1. část

Kolik pamětníků mezi námi žije? Věřte, nebo ne, je jich dost. Záleží ovšem na tom, na která léta chcete vzpomínat. Dneska jsem pro čtenáře Měsíčníku připravila povídání dvou dam, které se vrátily ve svých myšlenkách do období 2. světové války. Téma se nabízelo samo - je květen, slavíme výročí osvobození... a tady jsou vzpomínky, za které moc děkuji!

Zdenka Váňová, roz.prožila převážnou část svého dětství v Příboře. Na dva roky ho ale musela i s rodiči a sourozenci nedobrovolně opustit.

Nedobrovolný odjezd z Příbora a návrat zpět

Válečný rok 1943 si pamatuji jako osmileté dítě. Žili jsme poklidně na samotě u řeky „v křibju“, jak se místu našeho domova říkalo. Ovšem rok 1943 všechno změnil. Vyhláškou nějakého tehdejšího německého úřadu byl dodán do Příbora soupis obyvatel, kteří se musejí ze svých domovů vystěhovat. Jednalo se o zemědělce, kteří vlastnili hospodářské usedlosti, ornou půdu a hospodářské zvířectvo. Vše se zabavovalo ve prospěch německých občanů, žijících mimo německé území. Hitler jim nabídl nový domov v českých Sudetách - patřily k německé Říši. Vzpomínám si na naše nejbližší sousedy, kteří se také museli vystěhovat. Nejbližší žili v Olšáku - v budově bývalé továrny na tělocvičné nářadí p. Vantucha. Pracovalo se zde v době asi do r. 1925, kdy byl v provozu vodní náhon vedený z Drnholce a který poháněl stroje v továrně. Byl vybudován hlavně pro chod mlýna pana Wuschkeho. V mém dětství již náhon nefungoval a v budově byly dílny a hlavně byty. A z nich se musela vystěhovat rodina Tomšíkova a rodina jejich dcery Jiřiny Kuchařové. Pak to byli i další sousedi, ale také rodiny z Pasek, Klokočova, ale ty jsem tehdy neznala. Všem byla nabídnuta spolupráce s Němci, v tom případě by mohli zůstat. Ale Příboráci dokázali, že jsou dobrými Čechy. Nikdo na tuto dohodu nepřistoupil. Vím jen o jednom případě podepsání spolupráce.

Nás doma bylo pět dětí a ještě měli rodiče v péči babičku. Ta žila na výminku se svobodným bratrem a sestrou. Výminek byl samostatným domkem, a tak německé úřady babičce povolily zůstat. Strýc se zavázal, že ji bude živit.

Kam ale jít? Nám se podařilo najít zázemí u další maminkiny sestry v Prostějově. Přišly přípravy. Pamatuji, jak jsem byla poslední den ve škole. Maminka měla nějaké vyřizování ve městě, a pak se stavila ve škole, aby mne odhlásila a abych se rozloučila se spolužačkami. Učil nás pan učitel Libiger. Rozloučili jsme se všichni s pláčem. Maminka plakala ještě na schodech. V přízemí školy stál jako na stráží německý voják a ptal se jí, co se stalo. Maminka mu něco německy odpověděla, nevím co. Před stěhováním se rodiče snažili připravit aspoň nějaké zásoby pro nejbližší budoucnost. Jelo se rychle do mlýna semlít obilí na mouku. Mlynář namlel mouku načerno bez povolení. O všechno se muselo žádat na německém úřadě. Hodně lidí pomáhalo a tenkrát to bylo velké riziko, i za malé provinění se zavíralo. Samo stěhování pak bylo velkým hororem, V Příboře byly tenkrát snad jen tři soukromé nákladní automobily, které padaly v úvahu pro přestěhování. Žádné stěhovací vozy nebyly, a kdyby byly, tak by si rodiče nemohli dovolit takové vydání. Naši přepravu zajistili u souseda pana Janyšky. Měl automobil, který jezdil na dřevoplyn a v takovém stavu, že více nejezdil, než jezdil. Jeli jsme s přeplněnou korbou nábytkem a vším, co bylo možné převézt a někde mezi tím naši rodiče. Kabina byla zase zaplněna malými dětmi. Auto co chvíli nejelo, a tak těch asi 130 km cesty bylo velmi svízelných. Pan Janyška hrozně nadával a hlavně na nějaký „Dubský“ kopec. Dnes bych řekla, že to bylo o život, tenkrát jsme to tak nechápali, jen jsme se hrozně báli.

Nastěhovali jsme se do města. Bylo neuvěřitelné, co v té válečné době, kdy byl všeho nedostatek, pro nás teta udělala dobrého. Vykouzila pro nás ubytování a i jinak nám moc pomáhala, přestože měla svou rodinu. Začali jsme žít úplně jiný život. Doposud jsme byli jen takové „přírodní“ děti a nejednou tu bylo město. Ale zvykli jsme si. Rozdíl mezi naším životem v Sudetech a v Protektorátu Čech a Moravy jsem vnímala jako dítě jen v maličkostech. Například v Příboře byl zákaz zpívat v kostele Svatováclavský chorál Svatý Václave, vévodo České země, kdežto v Prostějově se v kostele zpíval každou neděli. Také si vzpomínám na úžasný zážitek mého tamějšího pobytu. Teta nám koupila vstupenky do kina na nově natočený film Babička, a tak jsme se do kina vypravily s naším tatínkem. Je to vzpomínka na celý život.

Přišlo osvobození. Prostějov byl osvobozen bez boje, bombardováno bylo jen nádraží. Přímo postupující frontu jsme nezažili. První ráno v míru bylo velice dojemné. Naši ulicí projela skupina sovětských zřejmě důstojníků na koních. Obdivovali jsme je. Měli upravené uniformy, krásné koně. Ale to byl jediný okamžik, kdy jsme měli možnost obdivovat sovětské vojáky. Další dny jsme pak prožívali zklamání, když jsme se chodili dívat do vedlejší ulice na ruské vojáky. Byly to nekončící kolony obyčejných vozů se zapraženými malými koníky. Vojáci na vozech byli špinaví, uprášení, asi hrozně unavení, jako bez života.

Brzy začaly přípravy k našemu návratu domů. Tatínek se vypravil do Příbora. Nejezdily žádné vlaky ani autobusy, a tak se mu podařilo zajistit místo na korbě nákladního automobilu, který měl cestu do Ostravy. Nebyl sám. Během cesty měl tatínek zážitek, s kterým se vyrovnával velmi dlouho. Byli zastaveni skupinou sovětských vojáků s napraženými samopaly a museli slézt z vozu. Za zemi jim vojáci odebrali veškerá zavazadla, peníze, hodinky, všechno, co měli. Ožebračení pak pokračovali dále. Válka s lidmi udělala své...

Tatínek zhodnotil situaci v Příboře a začaly přípravy na stěhování domů. Zase pro nás přijel pan Janyška a jeho nákladník rozhodně nebyl v lepším stavu než před dvěma roky. Ale nedalo se nic dělat. Zase se naložila korba našimi věcmi. Věcí bylo tentokrát méně, rodiče tam měli více místa. Zato vpředu v kabině bylo místa méně, protože nám mezitím přibyla malá sestřička.

Domů jsme se vrátili v podvečer. Prožila jsem tehdy takové okouzlení místem našeho domova, byl krásný večer, dokola jenom příroda, řeka, asi mně to v podvědomí hrozně v Prostějově chybělo. Tam jsme s přírodou nepřišli do styku.

Při příjezdu domů jsme byli velmi překvapeni. V našem velkém ovocném sadu si ruští vojáci udělali odpočinkové místo. Natáhli si lana mezi ovocné stromy a přivázali k lanům koně. Jeden vedle druhého, celé řady. Stavení bylo po Němcích prázdné, a tak se uvnitř utábořili velitelé. Rodičům se podařilo docílit, že uvolnili jednu místnost pro nás nejmenší a přístřeší nám poskytla i babička na výminku. Vojáci s koňmi se zdrželi tři dny, zkrmlili seno i slámu, snědli drůbež a odjeli.

A další překvapení - při našem odstěhování byl chlév plný dobytka, po přistěhování zůstala jen jedna kráva. Když Němci, kteří obsadili naše domovy, utíkali před frontou, zapřáhli krávy do vozů, naložili na vozy, co mohli, a Bůh ví, kde skončili. Podle babiččina vyprávění u nás hospodařily dvě hodné a pracovité ženy, matka Susane Loy a její vdaná dcera. Muže měly ve válce.

Pomaličku se život vracel do normálu. Hodně nám do začátku opět pomohly maminčiny sestry, ale začínat se muselo úplně znovu. Bylo to velice těžké. Vůbec nevím, jestli byli čeští lidé za toto vyhnání nějak odškodněni, nikdy se o tom doma nemluvilo. V té době byli nepřátelští němečtí občané nastěhováni do táborů, v Příboře to byl bývalý mlýn. Byli posíláni na práce, kde bylo třeba, a tak si pamatuji, že k nám byly posílány čtyři německé ženy k okopávání řepy a brambor. Jména některých si pamatuji dodnes.

V červnu 1945 jsem se vrátila do Obecné školy v Příboře. Setkala jsem se v ní se spolužačkami, které jsem vůbec neznala. Tak jsem se dozvěděla, že některé musely hned první den v první třídě nastoupit do německé školy v Příboře. Tak jsem se až po válce dověděla i o ostatních dětech, které německá okupace poznamenala zase jinak.

*Redakčně zkráceno. Celý text je se svolením autorky součástí kroniky města.
Připravila Irena Nedomová.*

VÝZVA A PROSBA zároveň

Navštívila jsem několik pamětníků. Každé jejich vyprávění bylo poutavé. Člověk až žasne, jak se žilo. Ráda bych si přečetla nebo vyslechla například, jak vypadala vaše svatba, jak jste slavili Velikonoce, Vánoce a řadu dalších zajímavých příběhů z vašeho běžného všedního života. Zajímá mě období před válkou, během války, ale zejména po roce 1945. Toto období není zmapováno, na rozdíl od období 1. republiky. Sbíraný materiál by sloužil pro potřeby archivu města Příbora a především archivu Muzea Příbor. To znamená pro potřeby budoucích generací. Napište mi svůj příběh, nebo se mi ozvěte, budu moc ráda.

Kontakt: Irena Nedomová, tel. 776 725 909, mail: televize-pribor@seznam.cz, osobně: provozovna na náměstí č. 12, úterý 13.30 - 16.00 hod., poštou Palackého 709, 742 58 Příbor.